

PŘEKROČIT SVĚT OBJEKTŮ

Arthur Zajonc

Při hledání způsobu poznání, který by odpovídal meditační zkušenosti, objevujeme také specifické nároky, jež jsou na nás kladeny. Galileo, Newton a další vědci se snažili vysvětlit a předpovědět chování objektů ve smyslovém světě: planet, kamenů i strojů. Vědci přistupující k takovým objektům zkoumají jejich chování v laboratořích a prostřednictvím jejich popisů také v teoriích. Celá staletí jsme se učili formám myšlení dokonale přizpůsobeným neživému vesmíru. Abychom porozuměli světu, který se nám otevírá v meditaci, potřebujeme vyvinout formy myšlení, jež se nezaměřují na předměty *per se*. Potřebujeme, aby naše kontemplativní zkušenosti čím dál více rostly nezávisle na smyslových zkušenostech. Běžně je zkušenost sensuálně čili smyslově řízena (například vzpomínky); v meditaci se to nicméně může a bude měnit. Naše první kontemplativní zkušenosti mají pravděpodobně sensuální charakter (barvy, zvuky, světlo, teplo, tvary apod.), avšak tyto zkušenosti časem začnou být čím dál méně propojeny s důvěrně známými smyslovými jevy.

Vlastní pravidla meditační zkušenosti

Když se kontemplativní zkušenosti ukážou poprvé, člověk by jim měl umožnit, aby se samy svobodně projevily. Jak jsem zdůraznil již dříve, nezkoušejte jim porozumět. Důvodem této opatrnosti je skutečnost, že až do tohoto bodu se naše myšlení zaobíralo převážně každodenními jevy. Jelikož nejsme zvyklí na jevy týkající se meditačního života, automaticky do meditačních jevů vnášíme logiku běžného života. Když se ve snu snažíme běžet a zjistíme, že se pohybujeme čím dál pomaleji, nechápeme, co děláme špatně. Ve snovém životě funguje jiná logika a řídí se vlastními pravidly. Totéž platí pro meditační zkušenosti; zde se rovněž požaduje jiný druh myšlení a musí být trpělivě rozvíjen, nežli budeme moci začít doufat, že plně rozumíme světu, který se před námi otevřel.

Asociativní automatické myšlení - překážka kontemplativního vývoje

Většinou si nejsme vědomi kolejí, v nichž se naše myšlení pohybuje, avšak dokonce i skrovná reflexe nám ukáže, jak je nesmírně automatické a asociativní. Telefon zazvoní a my vyskočíme a řekneme „Haló“. V závislosti na tom, kdo se ozve na druhém konci, naše vědomí zaplaví vzpomínky, které jsme nezamýšleli. Okamžité vjemy podněcují asociativní myšlenky či mentální obrazy. Když mluvíme, často upadáme do frází a saháme k reakcím, které máme po ruce, a to spojujeme s tím, co jsme slyšeli o nějaké věci od druhých a tak podobně. Takový způsob myšlení je vším, jen ne svobodným myšlením, a je zcela nevhodný pro duševně-duchovní skutečnosti, se kterými se setkáme v meditaci. Asociativní a automatické myšlení tlačí nové zkušenosti do starých přihrádek, a páchá tak násilí na nové kontemplativní oblasti, kterou zkoumáme. Skutečně svobodné myšlení, které máme zcela ve vědomé moci, začíná specifickou a mimořádnou spirituální aktivitou, na jejíž charakter a rozvoj se zaměřím ve zbytku této kapitoly.

Tři nové rozměry kontemplace

Jestliže se kontemplativní myšlení primárně netýká světa objektů, na co se tedy zaměřuje? Stručně řečeno, místo poznávání objektů a jejich chování se na tomto stupni kontemplativního výzkumu klade důraz na *vztahy, proměny* a to, co označují pojmy *činění a činitel*. Abychom na poli této nové vědy spirituální zkušenosti uspěli, potřebujeme se zbavit automatického myšlení, které je redukcionistickým návykem, a učit se myslet v rovině vztahů místo předmětnosti, metamorfóz místo státnosti a činitele místo mechanismu.

Při pochopení role, jakou tyto tři rozměry v této věci hrají, nám může být nápomocný příklad z hudební oblasti.*

Jako skladatel si zaznamenávám nápěvy či melodie a s nimi spojené harmonie. Hudba je, řečeno předchozí terminologií, soustavou vztahů, které se uspořádávají současně a zároveň v posloupnosti. Může se jevit jako řada inkoustových skvrn na papíře, ale ty představují pouze měnící se soustavu komplexních vztahů mezi tóny. Tonální vztahy se mění tak rychle, jak se vynořují. Jsem jednak činitelem jejich vzniku, jednak je zprostředkovávám jako klavírista, a tím je oživuji. Zprostředkování je činnost, která tvoří a uchovává život hudebního díla. Víme o sobě, že jsme činiteli, ale můžeme si začít uvědomovat, že nejsme jediným zdrojem působení ve vesmíru.** Vše kolem nás tryská z toho činění, které uspořádává vztahy, jež se v čase mění.

Na této rovině kontemplativní praxe pracujeme se změnou a formou, s metamorfózami a vztahy a skrze měnící se vztahy se snažíme vytušit spirituální činnost či zprostředkování v hudbě, kterou slyšíme, v růži, která kvete, či v umírajícím jilmu.

Osvobození se od návyků materialistického myšlení

Čelíme náročné výzvě, jež má dvě sekvence - nejprve se musíme osvobodit od hluboce zakořeněných návyků mechanistického a materialistického myšlení a potom postupně objevit a uvést do praxe nové způsoby myšlení, jež jsou vhodnější pro kontemplativní zkušenost vztažnosti, proměny a zprostředkování.

Rád bych zdůraznil, že na mechanistickém a materialistickém způsobu nevidím nic špatného, je-li aplikován na materiální svět. Mé auto lze dokonale popsat tímto druhem myšlení (i když se někdy zdá, že má vlastní rozum). Dokonce i mé fyzické tělo částečně podléhá

* Josef Krček: *Musica humana*, Fabula, Hranice 2008. - Pozn. vyd.

** R. Steiner, *Člověk a hvězdy*, Fabula, Hranice 2011. - Pozn. vyd.

mechanistickým analýzám, ačkoliv významná část mé přirozenosti se takové omezené logice vzpírá. Jestliže nepatrný atom může vzdorovat mechanice, proč bych jí nemohl vzdorovat já? Jsme konfrontováni s hlubokou výzvou, jak věnovat plnou pozornost té části skutečnosti, která stojí ve velké vzdálenosti od mechanického světa. Na počátku je nejlepší radou cele se odpoutat od takového způsobu myšlení. Na dalším stupni si můžeme opět uvědomit, že oba způsoby myšlení jsou hodnotné.

Abychom uspěli v této výzvě, je dobré podnikat drobné kroky a každý uskutečňovat tak, aby rozhýbal naše myšlení a po troškách ho dematerializoval.*

První krok nás vede do světa základní geometrie nahlížené z hlediska kontemplace.

* Dennis Klocek, *Alchymie duše*, Fabula 2010. - Pozn. vyd.